

УДК 330.322.5

Д. В. Бабич,

*доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків*

В. Д. Бабич,

студент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Т. В. Шлома,

студентка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

D. V. Babych

*Doctor of Economics, Professor, Chair of Management, Kharkiv Institute of Finance of
Kyiv National Economic and Trade University, Khar'kiv*

V. D. Babych

Student, Kharkiv National University of the name V.N. Karazin, Kharkiv

T. V. Shloma

Student, Kharkiv National University of the name V.N. Karazin, Kharkiv

MECHANISM OF IMPROVING EFFICIENCY ATTRIBUTION OF INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE

Ціль даного дослідження полягає у визначенні місця і ролі інвестиційної діяльності у розвитку національної економіки, а також ефективної інвестиційної політики, та обґрунтуванні напрямів формування сучасного механізму залучення іноземних інвестицій в Україні.

На підставі узагальнення наукових підходів, та аналізу досліджень і публікацій визначено, що інвестиціями вважаються ті економічні ресурси, які направлені на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого потенціалу. Визначено основні причини зниження обсягів інвестицій в економіку України та з'ясовано, що спад в інвестиціях позначився на більшості секторів економіки, адже нестабільна економічна і політична ситуація, яка склалася на сьогодні, децю ускладнює інвестиційну діяльність як в країні, так і за її межами.

Визначено, що механізм регулювання інвестиційних процесів повинен органічно поєднувати ті форми регулювання, що мають стимулюючий характер. Формування механізму регулювання інвестиційними процесами підтверджує необхідність участі та посилення ролі регіональних владних інституцій у забезпеченні інноваційного розвитку. Обґрунтовано що механізм залучення іноземних інвестицій – це сукупність методів, форм та важелів управління ефективним використанням інвестиційного потенціалу, що покликані активізувати інвестиційну діяльність, як у регіоні, так і на державному рівні.

The Goal of this study is to determine the place and role of investment activity in the development of the national economy, as well as effective investment policy, and to justify the development of a modern mechanism for attracting foreign investment to Ukraine.

Based on the generalization of scientific approaches and analysis of research and publications, it is determined that investments are those economic resources that are aimed to increase the real capital of a society, which means increasing or modernizing the production potential. The main reasons of lowering the volume of investments into the Ukrainian economy are determined, and it has been found that the decline in investments has affected most sectors of economy, because unstable economic and political situation that has developed for today is making investment activity both in the country and out of its limits quite complicated. It is determined that the mechanism of regulation of investment processes should organically combine those forms

of regulation, which have a stimulating character. The forming of the investment processes regulation mechanism confirms the necessity of participation and strengthening the role of regional authorities in providing innovative development. It is substantiated that the mechanism of foreign investments attraction - is a set of methods, forms and levers of management of the effective use of investment potential, which are used to intensify investment activity both at the regional and at the state level.

Ключеві слова: іноземні інвестиції, механізм залучення, динаміка, структура, інвестиційна політика, проблеми, перспективи.

Keywords: foreign investment, mechanism of attraction, dynamics, structure, investment policy, problems, prospects.

Актуальність дослідження проблем формування механізму підвищення ефективності залучення іноземних інвестицій в економіку України зумовлена тим, що стійкий розвиток економіки держави неможливий без ефективної інвестиційної політики. У той же час аналіз сучасного стану і наукових публікацій показує, що інвестиційна діяльність в Україні досить низька. Для підвищення інвестиційної активності та залучення іноземних інвестицій, необхідне створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення інноваційного розвитку, створення умов розвитку ринку праці, активізація підприємницької діяльності тощо.

Перетворення економічної системи в Україні повинні бути націлені на вирішення першочергового завдання - ефективних змін в системі державного регулювання. Також необхідні зміни на макрорівні, які полягають в реорганізації структур управління підприємницькими структурами. Необхідність створення і розвитку гнучких структурних форм підприємництва в Україні об'єктивно обумовлена потребою адаптуватися до швидких змін світового економічного простору.

Ціль даного дослідження полягає у визначенні місця і ролі інвестиційної діяльності у розвитку національної економіки, а також ефективної інвестиційної політики, та обґрунтуванні напрямів формування сучасного механізму залучення іноземних інвестицій в Україні.

В умовах глобалізації економіки, зростання залежності динаміки розвитку економічної системи держави від інвестиційної активності. Тому найвизначнішим фактором розвитку та конкурентоспроможності державної економічної системи стає формування, розвиток та ефективне використання інвестиційного потенціалу держави. Однак не зважаючи на розуміння цих істин та роки трансформаційних перетворень в економіці, Україна так і не змогла досягти відповідного рівня за параметрами інвестиційної активності, особливо в наукомістких видах економічної діяльності. **Постановка проблеми:** зважаючи на розуміння пріоритетності розвитку економічної системи держави на науково-технічних засадах, та спрямованість державної економічної політики на модель інноваційного розвитку особливої актуальності набуває вирішення проблем, пов'язаних з формуванням, удосконаленням та реалізацією механізму ефективної інвестиційної діяльності та залучення іноземних інвестицій. Також не менш актуальним є удосконалення інвестиційної політики, пріоритетом якої має бути реалізація проголошеної моделі розвитку економіки та у симбіозі з інноваційною політикою повинна створити якісно нову систему державного регулювання яка і стане рушійною силою подальших перетворень в економічній системі України. Лише реформування системи управління інвестиційними процесами може стати визначальним чинником та запорукою сталого економічного розвитку, виведення конкурентоспроможності національного виробництва на якісно новий рівень і як наслідок соціальної стабільності суспільства.

Система державного регулювання національним господарством здійснюється за допомогою основних форм, методів і важелів, ефективного використання економічних законів, а також розвитку основних продуктивних сил, формування потреб людини, створення стимулів і узгодження соціально-економічних інтересів основних соціальних груп. Основними підсистемами систем господарського механізму є державне регулювання, корпоративна планованість і ринкове саморегулювання. Домінуючою підсистемою системи господарського механізму в сучасних умовах є державне регулювання економіки. Оптимальне об'єднання підсистем і властивих їм форм, методів і важелів забезпечує можливість планованого і пропорційного розвитку національного господарства.

Державна інвестиційна політика є пріоритетною серед інших політик в економічній сфері, але і вона формується і реалізується переважно за пріоритетами: галузевому, техніко-технологічному, науковому, інноваційному і так далі. Інвестиційні пріоритети зумовлюються станом і пріоритетами виробничої сфери, а останні соціальними пріоритетами, ієрархією потреб людини в сукупності, що динамічно змінюються. Основне завдання регулювання інвестиційних процесів повинно полягати в тому, щоб за допомогою застосування правових, адміністративних та економічних методів вплинути на реалізацію стратегії розвитку відповідного регіону та внаслідок цього сформувати ефективну систему управління на державному рівні. Реалізація інвестиційної стратегії розвитку основана передусім на активному використанні економічних методів як найбільш дієвих та таких, що безпосередньо впливають на обсяг, динаміку, структуру господарського виробництва.[1]

Економічні методи відображають вплив фінансів на процеси, що відбуваються у інвестиційній сфері. Їхня дія виявляється в ході реалізації інвестиційних проектів та програм, здійснення інвестиційної діяльності. Економічні методи діють за допомогою фінансово-економічних важелів управління. Всі елементи механізму регулювання інвестиційними процесами повинні бути націлені на виконання основних функцій управління, зокрема: планування, прогнозування, оперативного управління, регулювання, контролю та нагляду. Для забезпечення ефективності інвестиційної політики та дотримання домінантності інтересів держави і регіону над

інтересами окремих підприємств, установ, організацій важливо підкріпити пріоритети регіонального інноваційного розвитку відповідними важелями управління – стимулюючими, організуючими, забороненими, запобіжними.

В інвестиційній сфері особливості державного регулювання залучення іноземних інвестицій обумовлені, по-перше, вирішальним значенням інновації для стабілізації економічного розвитку й зміцнення національної безпеки України, по-друге, відносною обмеженістю ринкових механізмів в області одержання й впровадження науково-технічних результатів. Важлива роль відводиться регіональним владним структурам, які, використовуючи адміністративне, законодавче, податкове регулювання, здатні скерувати інноваційний процес у потрібному напрямі, узгоджуючи пріоритети інноваційного розвитку із вирішенням найістотніших, актуальних та невідкладних проблем. Механізм регулювання інвестиційних процесів повинен органічно поєднувати ті форми регулювання, що мають стимулюючий характер (Рисунок 1). Отже, без чіткого визначення пріоритетів інвестування механізм державного регулювання інвестиційних процесів втрачає цілеспрямованість, конкретність та не забезпечує досягнення поставленої мети. Визначення пріоритетів інвестування є особливо важливим для реалізації державної інвестиційної політики, за сучасних умов дефіциту бюджету та труднощів його наповнення. В умовах дефіциту інвестиційних ресурсів у реальному секторі національної економіки, обмежених можливостей державного інвестування та наявності низки ризиків для продовження висхідних тенденцій інвестиційної діяльності державі необхідно задіяти широкий арсенал механізмів та інструментів, спрямованих на стимулювання інвестиційної діяльності корпоративного сектора економіки, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів та створення ефективної системи управління інвестиційними процесами.[3]

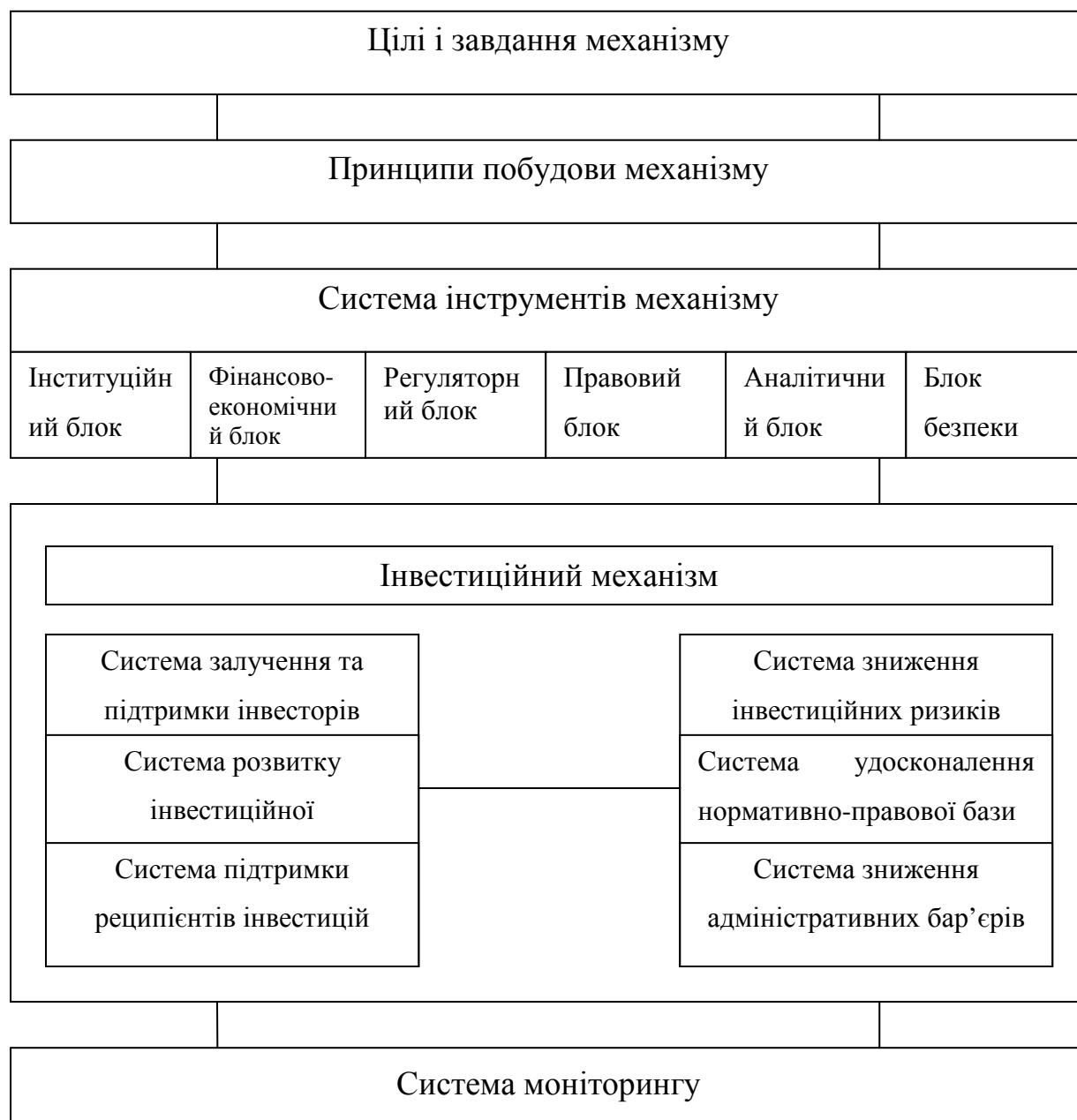

Рисунок 1. Механізм державного регулювання інвестиційних процесів
[Авторська розробка]

Для стимулювання інвестиційної активності в Україні мають бути забезпечені на державному рівні такі обов'язкові умови:

- стабільна національна грошово-кредитна система;

- пільгова система оподаткування, що сприяла б швидкому припливу фінансових коштів у сферу бізнесу;
- активно діюча система інфраструктурної підтримки підприємницької діяльності (комерційні банки, товарно-сировинні біржі, страхові компанії, науково-консультативні та навчальні центри загального розвитку підприємництва, менеджменту, маркетингу тощо);
- державна підтримка підприємництва в галузі фінансів і матеріально-технічного забезпечення (особливо під час започаткування та становлення);
- ефективний захист промислової та інтелектуальної власності;
- спрощена процедура регулювання підприємницької діяльності державними органами управління національним господарством;
- правова захищеність підприємництва.

Формування механізму регулювання інвестиційними процесами підтверджує необхідність участі та посилення ролі регіональних владних інституцій у забезпеченні інноваційного розвитку. Водночас модель інноваційного розвитку та механізм регулювання інвестиційних процесів у кожному регіоні повинні формуватися з урахуванням специфіки розвитку конкретного регіону та ґрунтуватися на диверсифікації заходів та інструментарію реалізації державної та регіональної інвестиційної політики. Реалізація виваженої, науково обґрунтованої, цілеспрямованої інвестиційної політики може стати універсальним засобом ефективного використання потенціалу та забезпечення конкурентних переваг на державному та міжнародному рівнях.[4]

Формування інвестиційної політики практично повністю забезпечується державою відповідно до його основних функцій, реалізація ж здійснюється комплексним механізмом, що поєднує в собі державні форми і методи впливу на ефективність, а також принципи інвестиційної діяльності. При розробці моделі реалізації інвестиційної політики економічного зростання використовуємо основоположні принципи, які дозволяють розглядати інвестиційну політику як єдність взаємопов'язаних компонентів: мети, існуючих обмежень, інструментарію, очікуваних результатів.

Загальні принципи інвестиційної діяльності - це відповідна кількість загальновизнаних та загальновідомих правил, яких дотримуються всі учасники міжнародних економічних відносин. І хоча в різноманітних виданнях набір цих принципів може відрізнятися, однак у кінцевому результаті вони зводяться до трьох головних:

1. Науковість інвестиційної діяльності означає розвиток цієї діяльності відповідно до об'єктивних економічних законів. Виконання заходів, що до підвищення інвестиційної активності дає можливість підприємцям виявити напрями ефективного використання інвестиційного потенціалу як в середині так і поза межами держави. Особливо важливе значення має цей принцип у здійсненні міжнародних фінансових розрахунків, при роботі з якими потрібно спиратися на зміни валютних курсів.

2. Системність інвестиційної діяльності означає, що між окремими її складовими існують прямі та зворотні взаємозв'язки. Самі складові інвестиційної діяльності можна виділити за різноманітними ознаками. Одним із найбільш важливих є іноземні інвестиції. Взаємозв'язки мають місце і в системі управління інвестиційними процесами. Принцип системності управління інвестиційними процесами включає також взаємозв'язок міжнародних фінансових операцій з міжнародним бізнесом у цілому. Система державного управління інвестиційними процесами є лише незначною частиною міжнародної глобальної економічної системи.

3. Принцип взаємовигідності інвестиційної діяльності, на перший погляд, не викликає особливих ускладнень і є очевидним: кожний партнер, що бере участь у інвестиційних операціях, одержує дивіденди. Проте використання цього принципу необхідного для втілення інвестиційних угод, потребує врахування зміни валютних курсів, та наявності різноманітних зв'язків між окремими суб'єктами інвестиційної діяльності. Тому дотримання принципу взаємовигідності визначає необхідність втручання держави та забезпечення правових гарантій.[5]

Специфічні принципи управління інвестиційними процесами закріплені у відповідних міжнародних правових актах і є обов'язковими для виконання всіма державами, що підписали той або інший акт. Державне регулювання інвестиційної діяльності націлене на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів економічних відносин, заохочення конкуренції й створення рівних умов для розвитку всіх видів підприємництва у сфері ефективного використання інвестиційного потенціалу. Принципи міждержавного регулювання іноземного інвестування наведено в рис.2

Загальні принципи		
Науковість	Системність	Взаємовигідність
Принципи міждержавного регулювання іноземного інвестування		
Суверенна рівність усіх держав	Суверенітет	Територіальна цілісність і політична незалежність держав
Взаємна і справедлива вигода	Мирне співіснування	Мирне регулювання спорів
Сумлінне виконання міжнародних зобов'язань	Міжнародне співробітництво з метою розвитку	Сприяння міжнародній соціальній справедливості
Принципи державного регулювання іноземного інвестування		
забезпечення відповідно до світових стандартів і критеріїв оптимальних параметрів відкритості національної економіки	врахування вимог сучасного світового розвитку	адекватності національним інтересам та забезпеченню економічної безпеки країни
паритетності у відносинах з іншими державами	формування нової моделі зовнішньоекономічного розвитку	підтримки експортного виробництва на основі критеріїв ефективності та конкурентоспроможності

Рисунок 2. Принципи регулювання іноземного інвестування

[Авторська розробка]

- врахування вимог сучасного світового розвитку, поділу праці, глобалізаційних процесів;
- адекватності національним інтересам та забезпеченню економічної безпеки країни;
- забезпечення відповідно до світових стандартів і критеріїв оптимальних параметрів відкритості національної економіки;
- паритетності у відносинах з іншими державами;
- демократизації, демонополізації та деідеологізації зовнішньоекономічних зв'язків;
- формування нової моделі зовнішньоекономічного розвитку, зорієнтованої на європейську інтеграцію, набуття повноправного членства в ЄС;
- підтримки експортного виробництва на основі критеріїв ефективності та конкурентоспроможності.

Механізм залучення іноземних інвестицій – це сукупність методів, форм та важелів управління ефективним використанням інвестиційного потенціалу, що покликані активізувати інвестиційну діяльність, як у регіоні, так і на державному рівні, тобто раціонально використовувати наявний ресурсний, науково-освітній, трудовий, інноваційний потенціал та забезпечувати економічну, соціальну, екологічну ефективність інвестиційних процесів. Таким чином проблема залучення інвестицій в економіку України пов'язана з відсутністю мотивацій до інвестування, недостатнім нагромадженням ресурсів основними групами інвесторів, широким відтоком капіталу за кордон тощо. Несприятливий інвестиційний клімат, а саме нестабільна економічна ситуація в країні, уповільнення економічних реформ, високий рівень оподаткування підприємств, нестабільність законодавства, корупція, низька купівельна спроможність населення стає основною перешкодою у залученні інвестицій. Отже, для того, аби спрямований в економіку додатковий ресурс трансформувався в інвестиції, необхідно продовжувати роботу над радикальним покращенням інвестиційного клімату у державі.

Механізм залучення іноземних інвестицій повинен охоплювати стратегічні, проміжні та поточні цілі, перелік форм, методів, об'єктів та інструментів впливу на основні параметри регіонального та як слідство державного економічного розвитку. Вказані складові механізму залучення іноземних інвестицій наведено на рисунку 3.

Рисунок 3. Складові механізму залучення іноземних інвестицій
[Авторська розробка]

Специфіка зазначених заходів, які мають бути реалізовані для активізації інвестиційного процесу, впливає на форми участі держави в інвестиційному процесі. При недостатності державних джерел фінансування, з'являється необхідність формування сприятливого інвестиційного середовища для приватних інвесторів та створенні інвестиційних фондів шляхом удосконалення податкової, амортизаційної, грошово-кредитної політик. При цьому держава повинна спрямовувати інвестиційні потоки як державної так і приватної власності на підтримку та розвиток пріоритетних та стратегічних галузей. [2]

Висновки На підставі узагальнення наукових підходів визначено, що інвестиціями вважаються ті економічні ресурси, які направлені на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого потенціалу. Це може бути пов'язано з придбанням нових машин, будинків, транспортних засобів, а також з будівництвом доріг, мостів та інших інженерних споруд. Сюди також треба включити витрати на освіту, наукові дослідження та підготовку кадрів. Ці витрати представляють собою інвестиції в «людський капітал», які на сучасному розвитку економіки набувають все більшого і більшого значення, тому що на сам кінець результатом людської діяльності виступають і будинки, і споруди, і машини, і устаткування, і саме головне, основний фактор сучасного економічного розвитку – інтелектуальний продукт, який визначає економічне зростання країни та місце в світовій ієрархії держав.

На підставі проведеного дослідження визначено що державне регулювання, поєднуючись з ринковими механізмами, повинно дотримуватися вимог економічних законів, серед яких найвідомішими і найочевиднішими є закон рівноваги попиту і пропозиції, закон вартості, закон грошового обігу та ін. Регулюючи товарне виробництво, всі вони певним чином встановлюють і підтримують рівновагу і пропорційність в ринковій економіці і таким чином зберігають конкурентоспроможність економіки держави. Державне регулювання економіки в ринкових умовах це система взаємоузгоджених, цілеспрямованих заходів впливу на процеси економічного розвитку на всіх рівнях господарювання з метою забезпечення стабільності цих процесів, їх узгодженості із соціально-

економічними орієнтирами розвитку суспільства та формування сприятливих умов функціонування ринкового механізму.

Доведено необхідність розширення бази інвестиційних ресурсів підприємств та забезпечення впливу на спрямування цих ресурсів у напрямках, необхідних для реалізації програми модернізаційних реформ, за допомогою системи взаємоузгоджених дій у площинах грошово-кредитного, фіскального, організаційно-управлінського регулювання. Для підтримання стабільності фінансової системи у період прискорення інвестиційних процесів і структурних зрушень стимулюючі заходи мають застосовуватися на основі комплексного підходу, націленого на запобігання ризикам.

Література.

1. Бондаренко О. О. Залучення іноземних інвестицій як джерело економічного зростання [Текст] / О. О. Бондаренко, К. С. Нижник // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2014. – № 3 (77). – С. 88-95
2. Чернишова Л.О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л. О. Чернишова, В. В. Сазанова // Бізнес Інформ. – 2016. – №4. – С. 87-90
3. Федоренко В.Г. Инвестознавство: підручник ; 2-ге вид., перероб. / В.Г. Федоренко. - К. : МАУП. - 2012. – 512 с.
4. Міжнародні інвестиції: навч. видання / [Бредихин В.М., Покатаев К.П., Близнюк А.А.,Попкова К.О.] / Харківський національний автомобільно-дорожній ун-т. - Х.: ХНАДУ, 2008. -268 с.
5. Семак Е. Воздействие экономической интеграции на привлечение прямых иностранных инвестиций в страны-члены региональных группировок [Электронный ресурс] / Е. Семак, И. Турлай // Журнал международного права и международных отношений - 2011. - №2. - Режим доступа: <http://evolutio.info/content/view/1839/232/>

References.

1. Bondarenko O. O. (2014) "Involvement of Foreign Investments as a Source of Economic Growth ", *Visnyk*, vol. 3, pp. 88-95.
2. Chernyshova L.O. (2016) "Features of Involvement and Stimulation of Foreign Investments in Ukraine", *BusinessInform.* - vol .4. - pp. 87-90.
3. Fedorenko V.G.(2012) *Investoznavstvo* [Investing] 2nd ed, MAUP, Kharkiv, Ukraine.
4. Bredikhin V.M., Pokataev K.P., Bliznyuk A.A. and Popkova K.O (2008) *Mizhnarodni investytsiyi* [International Investment], *Educational publication*, Kharkov, Ukraine
5. Semak E. (2011) "Impact of economic integration on attraction of direct foreign investments to the countries-members of regional groupings", *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*, [Online] available at: <http://evolutio.info/content/view/1839/232/>

Стаття надійшла до редакції 20.05.2018 р.